

Finans Norges innspill til Representantforslag 200 S (2021-2022) om å lukke gjeldsfeller

Det vises til Stortingets behandling av Dokument 8:200 S (2021-2022) om å lukke gjeldsfeller. Finans Norge tillater seg med dette å sende våre innspill til forslaget.

Representantforslaget tar for seg et viktig dilemma - på den ene siden viktigheten av å få lån, og på den andre siden konsekvensene av å få for mye lån. Det er viktig at man finner riktig balanse mellom de to hensynene. Formålet må være at hver enkelt forbruker ikke får mer lån enn hen greier å håndtere.

Når det er sagt, er det viktig å påpeke at det ikke medfører riktighet at norske banker har «skyhøye renter» på forbruks- og kredittkortlån. Renten er naturlig nok høyere for usikret kreditt enn for sikret kreditt, da det alltid ligger en risiko for banken i at noen ikke kan eller vil betale tilbake et usikret lån. Finans Norge vil også påpeke at påstanden om at norske banker «kaster lån etter folk som ikke har råd» ikke har rot i virkeligheten. Utlånsforskriften fra 2020 stiller svært strenge krav til bankenes kredittvurdering og utlånspraksis. Det kan ikke innvilges lån dersom kundens samlede gjeld overstiger fem ganger årsinntekt. Det inkluderer alle lån, også boliglån. Videre kan det ikke ytes lån dersom kunden ikke vil ha tilstrekkelige midler til å dekke normale utgifter til livsopphold ved en renteøkning på 5 prosentpoeng på kundens samlede gjeld. For usikret kreditt er det også satt ytterligere rammer for utlån i kapittel 4 i forskriften, som strenge regler for refinansiering. Finanstilsynet overvåker hele tiden kravene som stilles, og etterlevelsen av dem. Selv om noen banker mot formodning hadde villet, hadde de altså ikke kunnet «kaste lån etter folk som ikke har råd». Finans Norge oppfordrer til at denne formen for språkbruk derfor ikke benyttes.

Som representantene vet, har det i mange år vært stort fokus på å begrense veksten i spesielt forbrukslånsmarkedet. De tiltakene som er iverksatt fra 2017 og fremover, ser nå ut til å virke etter sin hensikt. Det er spesielt innføringen av ovenfor nevnte utlånsforskrift i kombinasjon med innføringen av gjeldsregistrene som har ført til dette. Alle tall tyder nettopp på at færre får lån som de ikke greier å betale nå etter at disse regelverkene ble innført. De lånene som fremdeles misligholdes, er stort sett lån fra før disse regelverkene.

Finans Norges generelle holdning er at når det ser ut som om formålet oppfylles ved disse regelverkene, er det ikke grunn til å iverksette nye tiltak i form av lovgivning. Det er allerede svært mye lovgivning som bankene/finansforetakene må forholde seg til, og tilsvarende like mye regelverk for tilsynsmyndighetene å føre tilsyn med. Finans Norges innspill er derfor at ressursene i bankene og tilsynene bør fokuseres rundt etterlevelse av de lovkravene som allerede finnes, og som ser ut til å oppfylle formålet på en god måte.

Når det gjelder de konkrete forslagene, har vi følgende kommentarer:

1. Rentetak

Som nevnt ovenfor mener Finans Norge at de tiltakene som er iverksatt overfor forbrukslånsmarkedet er treffsikre, og at de trolig vil bidra til å avhjelpe problemene.

Verdensbanken foretok en undersøkelse av rentetak i 2018. Minst 76 land i verden har innført restriksjoner i form av rentetak. Det er også minst like mange ulike former for rentetaksordninger som er innført. Det tilsier at i den grad man ønsker å innføre rentetak i Norge, må det tilpasses det norske markedet spesielt.

Rentene på forbrukslån er forholdsvis lave i Norge. Et rentetak har ingen virkning dersom det settes høyere enn den renten som de fleste lånene ligger på i dag. Tvert imot vil den da kunne føre til at flere tilbydere øker renten på forbrukslån opp mot den angitte grensen.

I flere av våre naboland har de hatt store problemer med såkalte Payday loans – lån som tilkjennes på en svært enkel måte (gjerne via sms), til svært høye renter. Dette har foreløpig ikke utviklet seg i det norske markedet. Dersom utviklingen går i den retningen også i Norge, kan det være grunn til å utvikle en form for rentetak som retter seg spesielt mot disse lånene, slik som eksempelvis UK har gjort.

Et veldig lavt rentetak vil på sin side kunne bidra til at tilbudet av usikret kreditt vil kunne forsvinne, da det vil være for stor risiko forbundet med å tilby det. Ettersom kreditt – også usikret kreditt – er et gode for forbrukere som kan håndtere det, antar vi det ikke er ønskelig å fjerne produktet fra markedet. Dersom det settes et for lavt tak, vil det også medføre at flere alminnelige lønsmottakere ikke vil kunne få kredittkort. Vi antar at dette heller ikke er en ønsket løsning.

Verdensbanken har på bakgrunn av sine studier funnet frem til kriterier som kjennetegner ulike løsningene for rentetak. Finans Norge anbefaler at dersom regjeringen mot formodning vurderer muligheten for å innføre rentetak i Norge, bør man gjøre dette etter dialog med Verdensbanken om deres erfaringer.

2. Påbudt egeninkasso for usikret kreditt

Dersom et lån misligholdes, vil det i mange tilfeller være en fordel for både banken og kunden at oppfølgingen skjer gjennom et inkassoforetak med konsesjon fra Finanstilsynet og spesialkompetanse på oppfølging av misligholdte krav. Både banken og kunden vil tjene på en slik ressursallokering og spesialisering. Dette vil særlig gjelde i mindre banker, som ikke har egne spesialengasjementsavdelinger for oppfølging av misligholdte lån.

Inkassoselskapene er underlagt et strengt regelverk for innfordring gjennom inkassoloven og inkassogebyrene er vesentlig redusert de senere årene. Med ny inkassolov – som er under forberedelse – vil alle inkassoselskapene også pålegges å ha systemer for å kunne legge til rette for avbetalingsordninger tilpasset skyldneres økonomi. Å pålegge egeninkasso vil derfor i praksis ikke gi kunder med misligholdte lån en bedre oppfølging enn de får i dag. Forslaget vil derimot gå utover skyldnerne ettersom det trolig vil føre til at kravene raskere enn i dag sendes til namsmyndighetene.

Rent prinsipielt vil et slikt forbud også gripe inn i lovgivers konsesjonssystem hvor inkassovirksomhet er underlagt krav til godkjenning og tilsyn av de samme tilsynsmyndighetene som fører tilsyn med bankene. Dette gir skyldnerne bedre beskyttelse i innfordringen av misligholdte krav.

3. Kreditor skal dekke rettsgebyr

Det er et grunnleggende prinsipp i norsk rett at skyldner skal dekke rimelige kostnader ved innfordring av misligholdte krav. Satsene ved både utenrettslig og rettslig inkasso er regulert i henholdsvis inkassoloven og rettsgebyrloven. Mens satsene for utenrettslig inkasso de senere årene er vesentlig redusert uten at rettsgebyret er redusert tilsvarende. Rettsgebyrene i justissektoren skal i henhold til rettsgebyrloven settes til selvkost. I inkassobransjen har økt automatisering og digitalisering redusert kostnadene ved behandling av mindre krav og myndighetene har på denne bakgrunn også redusert inkassosatsene vesentlig. En tilsvarende automatisering bør også gjennomføres hos namsmyndighetene, slik at rettsgebyrene kan reduseres tilsvarende.

En stor andel krav sendes til namsmannen for å unngå foreldelse etter foreldelsesloven § 15. Mange krav foreldes allerede etter tre år (lovens hovedregel). Arbeidsgruppen som har utredet ny inkassolov foreslår å innføre en plikt til at skyldner før saker sendes til Namsmannen skal gis tilbud om å signere et gjeldsbrev, som vil være et lempeligere tiltak for å hindre foreldelse av kravet, jf. foreldelsesloven § 14. I andre land, blant annet Sverige, er det også en ordning hvor kreditor kan forhindre foreldelse ved å sende melding til skyldner. Slike tiltak vil bidra til å redusere antallet utleggsforretninger.

Ovennevnte arbeidsgruppe foreslår også å stille strengere krav til inkassoforetakets plikter før det tas ut rettslige skritt. Blant annet vil dette innebære at inkassoforetaket nærmere vurderer hensiktsmessigheten ved det rettslige skrittet gjennom å kartlegge skyldnerens økonomi og inkassoforetaket må undersøke om det nylig er avholdt utleggsforretning med intet til utlegg. Dersom det anses klart at det rettslige skrittet ikke vil føre frem, men bare vil øke skyldners erstatningsansvar for kostnader, må inkassoforetaket etter forslaget som hovedregel frastå fra å sende saken rettslig. Finans Norge støtter dette forslaget og tror også en slik endring av inkassoloven vil kunne bidra til å redusere de problemene som forslagsstillerne viser til.

4 og 5. Kapasitet og kompetanse innen økonomi- og gjeldsrådgivning

Med bakgrunn i den høye arbeidsledigheten pga. pandemien, innledet Finans Norge et samarbeid med NAV i 2021 for å gjøre veien kortere til rådgivning for de som sliter økonomisk, og for å få til et bedre samarbeid mellom NAV og bank i denne type saker. Finansnæringen og NAV har til sammen mange hjelpemidler til dette formålet, og begge driver utstrakt økonomisk rådgivning til forbrukere. Sammen har vi oppfordret alle som har betalingsproblemer til å ta kontakt med banken sin eller NAV så fort som mulig. Jo tidligere man tar kontakt, jo lettere er det å hjelpe.

Finansnæringen i Norge har egne autorisasjonsordninger for rådgivere i bank og forsikring (FinAut). Mer enn 10 000 rådgivere er autoriserte innen områdene Kreditt, Sparing og investering, Skadeforsikring og Personforsikring. Mange av rådgiverne er autoriserte innen flere av disse ordningene. Rådgiverne har gjennomgått opplæring i bedriften sin, og må ta eksamen i produkt, kommunikasjon og etikk i regi av FinAut for å bli autoriserte. Rådgiverne må videre ta etterutdanning i henhold til en nærmere plan hvert år, herunder etikk. Dette er det største kompetanseløftet i norsk næringsliv, og er med på å sikre forbrukerne trygg rådgivning. Denne rådgivningen må likevel ikke

forveksles med andre kommersielle aktører som markedsfører seg som «gjeldsrådgiver» eller lignende.

Finans Norge er enige i at det er viktig at det er god kapasitet og kompetanse innen økonomi- og gjeldsrådgivning hos NAV. I forslag til endringer i gjeldsordningsloven som ble sendt ut på høring 11.oktober 2021, foreslås det blant annet at de som har behov for sosialfaglig oppfølging i forbindelse med en gjeldsordning, i større grad skal få råd og veiledning hos økonomisk rådgiver hos NAV. I den forbindelse er viktig å sikre både tilgang til og kvaliteten på rådgivningen. Gode digitale verktøy er viktig for å få til så god rådgivning som mulig. Det er derfor viktig at det settes av tilstrekkelig med midler til digitale løsninger i NAV.

Finansnæringen har utviklet gode digitale hjelpemidler som kan benyttes i rådgivningen fra bank. Bedre samhandling mellom bankene og NAV krever også at begge parter har effektive digitale verktøy.

6. Forbud mot salg av fordringer for usikret kreditt

Et forbud mot salg av fordringer vil bryte med det alminnelige prinsippet om fordringshavers rett til å disponere over sine eiendeler. Et slikt forslag kan heller ikke begrunnes i forbrukerhensyn. Etter finanslovgivningen, kan banker ikke overdra lån mot forbrukere til andre enn andre banker og finansforetak, med mindre kunden samtykker.

Lovverket stiller i dag utfyllende krav til vurdering av låntakers betalingsevne før det kan innvilges kreditt. For kreditt som ytes av banker (herunder forbruksbanker og kortselskaper) gjelder de grunnleggende krav til vurdering av kredittverdighet – herunder betalingsevne og gjeldsgrad - uavhengig av kredittens størrelse. Kravene som myndighetene oppstiller gjennom blant annet utlånsforskriften gjelder all usikret kreditt, herunder kredittkortgjeld.

Forbrukervernreglene som følger av finansavtaleloven, finansforetaksloven og spesialforskriften om bolig- og forbrukslån vil gjelde på lik linje overfor finansforetaket som overtar en låneportefølje. Dette gjelder også innsigelser knyttet til kredittinnvilgelsen. Kundens rettsstilling vil ikke berøres av overdragelsen og dersom banken ved innvilgelse av usikret kreditt har brutt reglene i finansavtaleloven, vil kunden fortsatt kunne rette krav mot banken og ta saken til Finansklagenemnda eller tingretten. Alle finansforetak i Norge er under tilsyn av Finanstilsynet, slik at kontroll med etterlevelse av regelverket heller ikke vil være noen annerledes for et lån som overdras.

Norske bankers praksis knyttet til overdragelse av lån varierer innenfor de ulike segmentene. I stor grad er gjeldende praksis – herunder ulikheter – begrunnet i kapitalkravsregler. I tillegg til kapitalkrav, vil også en spesialisert driftsmodell hos kjøper kunne begrunne slike transaksjoner. Oppfølging av misligholdte lån krever spesialkompetanse og for enkelte banker vil det kunne være hensiktsmessig å overdra slike lån til banker med spesialkompetanse. Kundene vil uansett være godt beskyttet gjennom forbrukervernreglene i finanslovgivningen.

7. Utvidelse av gjeldsregistrene

Som nevnt ovenfor har utlånsforskriften sammen med gjeldsregistrene ført til at færre får forbrukslån som de ikke kan håndtere. Finans Norge opplever at det er bred enighet om dette.

Det er også bred enighet om at gjeldsregistrene bør utvides til å omfatte andre typer gjeld enn kun usikret kreditt. Eksempelvis har Forbrukerrådet og Finans Norge tatt flere felles initiativer for å påskynde en utvidelse, både i media og direkte overfor Barne- og likestillingsministeren.

Argumentene mot å utvide gjeldsregistrene har vært personvern hensyn. Det var også argumentet da man diskuterte om gjeldsregister skulle etableres overhodet. Spørreundersøkelser viser at folk anser informasjon om personlig økonomi som sensitiv informasjon, og det er selvfølgelig viktig at denne ikke kommer på avveie. Erfaring fra gjeldsregistrenes drift i snart tre år viser imidlertid at sikkerheten i systemene er gode, og det har ikke vært lekkasjer fra systemene.

Finans Norge er enige i at personvern hensyn generelt er viktig. Den informasjonen som man nå i første omgang ønsker å utvide gjeldsregistrene til å omfatte, dvs pantesikret gjeld, er imidlertid allerede offentlig tilgjengelig informasjon. Som representantene påpeker, er det nødvendig å få informasjonen inn i gjeldsregistrene fordi den offentlige informasjonen ikke er oppdatert i sanntid slik den vil være i gjeldsregistrene. En forbrukers skattemelding vil kunne gi informasjon som er over ett år gammel, og er slik sett ikke egnet som grunnlag for bankene når de skal gjøre sine kredittvurderinger.

Finans Norge har forståelse for at det kan være mer sensitivt ut fra et personvern hensyn å innlemme andre typer gjeld, og at det må utredes nærmere hvordan dette kan gjøres. Vi legger imidlertid til grunn at det er mulig å løse dette på en god måte innenfor personvernlovgivningens rammer. Det er omfattende forbrukervern hensyn i et mer omfattende gjeldsregister, og dette hensynet må veie tungt. Datatilsynet har lansert forslag om at personvern hensynene kan løses ved at hver enkelt forbruker gir samtykke til at gjeldsregistrene kan innhente opplysninger om gjelden deres. Finans Norge vil påpeke at det kan ikke er en tilfredsstillende løsning. Det er jo i de tilfellene hvor forbrukerne selv ikke kan eller vil bidra med riktige og fullstendige opplysninger hvor behovet for å hente disse opplysningene er størst, og det er fare for at disse personene heller ikke vil gi samtykke til at gjeldsregistrene henter inn disse opplysningene.

Finans Norge vil dessuten påpeke at det er viktig med like spilleregler for lik virksomhet. Det betyr at alle som i dag eller i fremtiden yter usikret kreditt (og etter hvert andre typer kreditt som måtte inkluderes i registrene) må ha plikt til å levere opplysninger til gjeldsregistrene, og anledning til å hente informasjon ut av disse. Folkefinansieringsplattformer som tilbyr kreditt til privatpersoner er et eksempel på slik virksomhet.

Det er minst to viktige hensyn ved gjeldsregistrene: at det skal være lettere for bankene å gjøre en god kredittvurdering, og - ikke minst - gi forbrukerne bedre oversikt over egen økonomi. Til det første: det er ingen tvil om at gjeldsregistrene gjør det lettere for bankene å gjøre riktige kredittvurderinger, og jo mer informasjon registrene gir, jo bedre blir kredittvurderingen. Kravene til kredittvurdering følger av utlånsforskriften, som stiller opp klare regler for vurderingene. Det er Finanstilsynet som fører tilsyn med forskriften, og tilsynet ser ut til å legge til grunn at bankene har tilgang til flere og mer nøyaktige opplysninger enn det bankene kan hente ut av registrene i dag. Dersom registrene ikke utvides, må det også reflekteres i Finanstilsynets vurderinger etter utlånsforskriften, eller i selve utlånsforskriften. Til det andre: Barne- og familiedepartementet, med støtte hos Datatilsynet, er av den oppfatning at hensynet til at forbruker får bedre oversikt over egen økonomi ikke er et formål i gjeldsinformasjonsloven, og at en utvidelse og forbedring av registrene derfor ikke kan begrunnes i

dette hensynet. Finans Norge er uenig i dette, da lovens formål er «å legge til rette for sikker, ordnet og effektiv registrering og utlevering av gjeldsopplysninger for å bidra til bedre kredittvurderinger og forebygge gjeldsproblemer blant enkeltpersoner (vår understrekning). Etter vår vurdering må derfor hensynet til at forbrukere også får bedre oppdatert informasjon om egen økonomi kunne anføres som et argument for å utvide og forbedre gjeldsregistrene allerede i dag. Dersom det mot formodning er nødvendig med en presisering av formålet for å gjøre endringer som begrunnes i dette formålet slik departementet og Datatilsynet mener, er det Finans Norges oppfatning at dette uten ugrunnet opphold må legges frem som et forslag til lovendring.

For å løse personvernutfordringene med mer informasjon inn i gjeldsregistrene, har Finans Norge foreslått at det heller bør begrenses hvem som kan hente informasjon ut av registrene. Etter gjeldsinformasjonsloven kan utlevering skje til et begrenset antall aktører. De viktigste er aktører som skal foreta vurdering av en konkret lånesøknad (litt upresist sagt), samt den personen som opplysningen gjelder. I praksis har kretsen av hvem som kan hente informasjon fra registrene imidlertid blitt utvidet. For eksempel har man åpnet for at forbruker gjennom samtykke kan gi så og si hvem som helst tillatelse til å hente ut informasjon. I mange tilfeller er dette fornuftig. Forbruker kan få tilgang til informasjonen i nettbanken sin, og på den måten ha bedre oversikt over egen økonomi. I andre tilfeller er det ikke like fornuftig. Det er mange digitale tilbydere av prissammenligningstjenester. Disse har ingen formell rolle i kredittvurderingen, og heller ingen andre saklige grunnlag for å innhente informasjon. Det er imidlertid ikke sikkert forbruker forstår dette når hen blir bedt om å gi sitt samtykke.

8. Forbud mot markedsføring av forbrukslån

Som representantene påpeker, er muligheten til å ta opp lån svært viktig for enkeltmennesker. Det gjelder også forbrukslån og ikke minst kredittkort. Det er derfor viktig at forbrukerne også får informasjon om at disse produktene finnes. Finans Norge mener imidlertid det er viktig at kreditt i alle former markedsføres på en måte som ikke er verken aggressiv eller villedende. Forskrift om markedsføring av kreditt fra 2017 stiller nettopp som krav at markedsføring av kreditt skal skje i samsvar med god markedsføringsskikk, og stiler også opp noen helt konkrete krav som skal følges. Finans Norge opplever at våre medlemmer forholder seg lojalt til denne. Vi avholder kurs om reglene rundt markedsføring av kreditt 12. mai, hvor både Finanstilsynet og Forbrukertilsynet holder innlegg om ulike tema knyttet til denne problemstillingen.

Som nevnt ovenfor er Finans Norges holdning at de reglene som er iverksatt, herunder forskriften om markedsføring av kreditt, men i særdeleshet utlånsforskriften og gjeldsregistrene, har hatt den effekten at færre får lån som de ikke greier å håndtere. Og at det derfor nå er viktigere å føre tilsyn med at allerede eksisterende regler overholdes og at brudd sanksjoneres, enn at det innføres enda flere regler.